

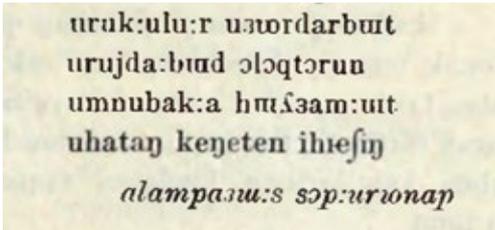
Олимпиада школьников по общеобразовательным предметам (ответы)

ЛИСТ ОТВЕТОВ

Предмет: якутский язык

Класс: 9

На выполнение заданий дается 240 минут. Максимальное количество баллов 100

№	Сөптөөх хоруй	баллы	
		Барыта 100	
А чаас		A1-A16 барыта 60	
A1	күннээҕи, онустар – өрө дьүөрэлэһии, бараллар, күлсэллэр – төттөрү дьүөрэлэһии, куоппут, быһаарыммыт – хардарыта дьүөрэлэһии	1,5 (0,25)	
A2	<i>отчут – оччут</i>	«Азия Оҕолоро» оонньуу – «Азия оҕолоро» оонньуу	8
	<i>маҕан – манан</i>	<i>Аҕа дойду Улуу сэриитэ – Аҕа дойду улуу сэриитэ</i>	
	<i>уу-чуумпутук – уу чуумпутук</i>	<i>микрофонна – микрофонна</i>	
	<i>Кыһыл болуоссат – Кыһыл Болуоссат</i>	<i>сахаччы – сахарчы</i>	
A3	 <p>уруйдаААбыт, уруйдаабыД, умнубаККа, сылдыаММыт, иһиэҕиҥ</p>	5	
A4	а – түптэ, б – тымтык, в – чабырҕах, г – кулуба	2 (0,5)	
A5	semiz	эмис	10
	bulut	былыт	
	sekiz	аҕыс	
	sen	эн	

	<table border="1"> <tr> <td>siz</td> <td>эһиги</td> </tr> <tr> <td>xanda</td> <td>ханна</td> </tr> <tr> <td>burun</td> <td>мурун</td> </tr> <tr> <td>but</td> <td>буут</td> </tr> <tr> <td>bürün (туохт.)</td> <td>бүрүн</td> </tr> <tr> <td>jol</td> <td>суол</td> </tr> </table>	siz	эһиги	xanda	ханна	burun	мурун	but	буут	bürün (туохт.)	бүрүн	jol	суол	
siz	эһиги													
xanda	ханна													
burun	мурун													
but	буут													
bürün (туохт.)	бүрүн													
jol	суол													
A6	көбүрүүр, саһыл, оноойук, сыарҕа, аата, кынатын	6												
A7	<table border="1"> <tr> <td>А</td> <td> <p><i>тылларын < тыл^л + ар + а^ы + н</i></p> <p><i>тылын – тыл олобо, туохтуур, соруйар кизт, 2 сир.</i></p> <p><i>-ар – билинги кэмнээх аат тухтуур сүһ.</i></p> <p><i>-а – тардыы 3 сир.с.</i></p> <p><i>-н – <u>туохт.түһ.с.</u></i></p> </td> </tr> <tr> <td>Б</td> <td> <p><i>тылларын < тыл + лар + а^ы + н</i></p> <p><i>тыл – тыл олобо, аат тыл</i></p> <p><i>-лар – элбэх ахсаан сыһыарыыта </i></p> <p><i>-а – тардыы 3 сир.с.</i></p> <p><i>-н – <u>туохт.түһ.с.</u></i></p> </td> </tr> </table>	А	<p><i>тылларын < тыл^л + ар + а^ы + н</i></p> <p><i>тылын – тыл олобо, туохтуур, соруйар кизт, 2 сир.</i></p> <p><i>-ар – билинги кэмнээх аат тухтуур сүһ.</i></p> <p><i>-а – тардыы 3 сир.с.</i></p> <p><i>-н – <u>туохт.түһ.с.</u></i></p>	Б	<p><i>тылларын < тыл + лар + а^ы + н</i></p> <p><i>тыл – тыл олобо, аат тыл</i></p> <p><i>-лар – элбэх ахсаан сыһыарыыта </i></p> <p><i>-а – тардыы 3 сир.с.</i></p> <p><i>-н – <u>туохт.түһ.с.</u></i></p>	2								
А	<p><i>тылларын < тыл^л + ар + а^ы + н</i></p> <p><i>тылын – тыл олобо, туохтуур, соруйар кизт, 2 сир.</i></p> <p><i>-ар – билинги кэмнээх аат тухтуур сүһ.</i></p> <p><i>-а – тардыы 3 сир.с.</i></p> <p><i>-н – <u>туохт.түһ.с.</u></i></p>													
Б	<p><i>тылларын < тыл + лар + а^ы + н</i></p> <p><i>тыл – тыл олобо, аат тыл</i></p> <p><i>-лар – элбэх ахсаан сыһыарыыта </i></p> <p><i>-а – тардыы 3 сир.с.</i></p> <p><i>-н – <u>туохт.түһ.с.</u></i></p>													
A8	Б) ааспыт кэмнээх аат туохтуур	0,5												
A9	Мантан ураты атын сыһалары оҕо “булбут” буоллабына, 0,5-тии баал көбүрүүр.	9,5 (0,5)												

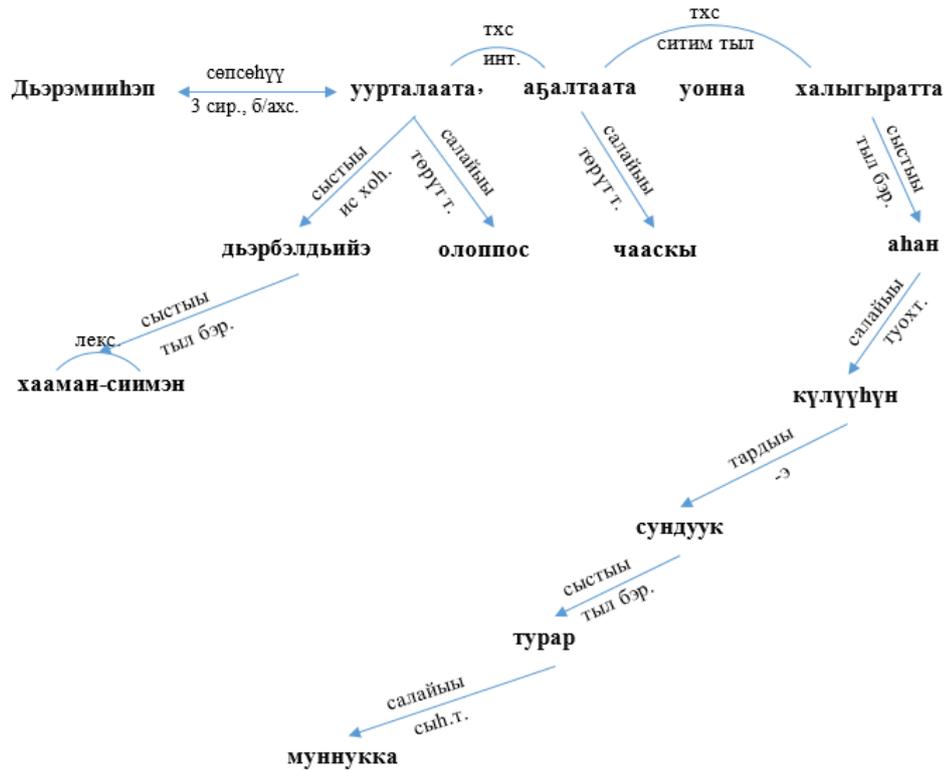
	<p></p> <p>Хой </p> <p>Төһө да өр кэм аастың айуу санааң сүрэби барыта кини эрэ </p> <p>Обус </p> <p>Өркөн өй, мындыр тыл хаһан баһар чизскэ-бочуокка сылдыар </p> <p>Игирэлэр </p> <p>Айылбаҕа тахсан сэргэхсийэр, сынньанар ордук туһалаах буолуо</p> <p>Рак </p> <p>Чугас дьонгун кытары биир тылы булан өйдөөһүгүт эн бүгүнгү үрдүк ситиһиң буолуо </p> <p>Хахай </p> <p>Кистэлэнг санаабын чугас доборгор уун-утары олорон кэпсиир эһиги сыһыангытын тупсарыа</p> <p>Кыыс </p> <p>Дьонго күүс-көмө буоларың сүбэ-ама биэрэриң кэрэхсэбиллээх буолуо </p>	<p>Ыйааһын </p> <p>Ордук аһыа күнүүлэһиң сидың быһылананы көрө-көрө санааң түһэр, кыабың баарынан чугас дьонгун ити дьайылартан харыстаа</p> <p>Скорпион </p> <p>Барыта олус үчүгэйдик, санаабың хоту табыллан иһэр, онтон ордук туох наада буолуой</p> <p>Охчут </p> <p>Уһун, ыраах айанга турунары былаанныырга ордук табыгастаах кэм</p> <p>Чубуку </p> <p>Дьон эйиэхэ хайдах сыһаннаһарын курдук сыһаннаһааххын суобаһың эйигин тутар</p> <p>Күрүлгэн </p> <p>Өссө биир чабылхай күн ааһыа, санаабын сааһылан, сага үүнэр күнгэ бэлэмнэн</p> <p>Балыктар </p> <p>Айма билэ дьонгун кытары алтыһар түгэн тосхойуо, аһам саастаах аймахтаргыттан сүбэ, алгыс тыл ылар мэхэйдиз суоҕа</p>																	
A10	<table border="1"> <tr> <td><i>мин</i></td> <td>солбуйар аат, сирэй солб.аат</td> </tr> <tr> <td><i>төрөөбүт</i></td> <td>аат туохтуур</td> </tr> <tr> <td><i>сырдык</i></td> <td>даҕааһын аат</td> </tr> <tr> <td><i>истим</i></td> <td>туохтуур</td> </tr> <tr> <td><i>онно</i></td> <td>ыйар солбуйар аат</td> </tr> <tr> <td><i>бэйэтин</i></td> <td>бэйэни солбуйар аат</td> </tr> <tr> <td><i>будьуруснут</i></td> <td>аат туохтуур</td> </tr> <tr> <td><i>кутуругунуу</i></td> <td>сыһыат</td> </tr> </table>	<i>мин</i>	солбуйар аат, сирэй солб.аат	<i>төрөөбүт</i>	аат туохтуур	<i>сырдык</i>	даҕааһын аат	<i>истим</i>	туохтуур	<i>онно</i>	ыйар солбуйар аат	<i>бэйэтин</i>	бэйэни солбуйар аат	<i>будьуруснут</i>	аат туохтуур	<i>кутуругунуу</i>	сыһыат		4 (0,5)
<i>мин</i>	солбуйар аат, сирэй солб.аат																		
<i>төрөөбүт</i>	аат туохтуур																		
<i>сырдык</i>	даҕааһын аат																		
<i>истим</i>	туохтуур																		
<i>онно</i>	ыйар солбуйар аат																		
<i>бэйэтин</i>	бэйэни солбуйар аат																		
<i>будьуруснут</i>	аат туохтуур																		
<i>кутуругунуу</i>	сыһыат																		
A11	Б. кураанах, В. минньигэһиттэн		2																
A12	Б. сиһилии		1																
A13	Г. тарды		1																
A14	А) тэнийбэтэх Б) тэнийбит		1 (0,5)																

<p>кистэлэнгэрбитин < $\overset{\text{э}}{\text{кистээ}} + \overset{\text{н}}{\text{лэн}} + \text{лэр} + \text{бит} + (\text{и})\text{н}$</p> <p>кистээ – тыл олобо, туохтуур, соруйар киэп, 2 сирэй -лэн – аат тыл үөск. сьһ. -лэр – элбэх ахсаан сьһ. -бит – тардыы 1 сир., элбэх ахс. сьһ. -(и)н – туохтуу түһүк сьһ. $\frac{\text{э}}{\text{ээ}}$ – уһун а/д кылгас а/д-нан солбуллуута нл-нн – б/д-нор өрө дьүөрэлэһиилэрэ</p>	
<p>имэрийтэлиирэ < $\text{имэрий} + \overset{\text{ии}}{\text{тэлээ}} + \text{иир} + \text{э}$</p> <p>имэрий – тыл олобо, туохтуур, соруйар киэп, 2 сирэй -тэлээ – төхтүрүтэлиир көрүҥ сьһ. -иир – билинни кэм сьһ. -э – 3 сирэй сьһ. $\frac{\text{ии}}{\text{ээ+ии}}$ – аһаҕас дорҕооннор уларыһылаах силлиһиилэрэ</p>	
<p>арыллыбытыттан < $\text{арый} + \overset{\text{л}}{\text{лын}} + (\text{ы})\overset{\text{ы}}{\text{быт}} + \overset{\text{а}}{\text{а}} + \text{ттан}$</p> <p>арый – тыл олобо, туохтуур, соруйар киэп, 2 сирэй -лын – атынтан туһаайыы сьһ. -(ы)быт – урут ааспыт кэмнээх аат туохтуур сьһ. -а – тардыы 3 сирэийин сьһ. -ттан – таһаарыы түһүк сьһ. й – б/д түһүүтэ ↓ лн-нн – б/д өрө дьүөрэлэһиилэрэ ы – кыараҕас а/д түһүүтэ ↓ $\frac{\text{ы}}{\text{а}}$ – киэн а/д кыараҕаһынан солбуллуута</p>	
<p>В3</p>	<p>10</p>

Дьэрэмийһэн, хааман-сиимэн дьэрбэлдьийэн, олоппос уурталаата, чааскы аҕалтаата уонна мунуукка түрар сундуук күлүүһүн аһан халыгыратта. (Болот Боотур “Сааскы дьыбардар”) (сэһэн, судургу, икки састааптаах, тэнийбит, толору, хааман-сиимэн дьэрбэлдьийэн –

сиһилии араарыллыгыта, икки өттүнэн соппутойунан араарыллар)

С

1. тыл литературнай нуорматын тутуһуу, (сахалыы тыл үөрүйэбин тутуһар 10, тылы сыһа тутуу 1-2 түбэлтэтэ баар эрэри, сүрүннээн уус-уран тыллаах – 8, этии таһыма орто - 6, мөлтөх - 4, быстар мөлтөх – 0)
2. тизкис табыгастаахтык сааһыланыгыта, а.э. тизкис тупсабай тутула (санаа бэйэ-бэйэтиттэн ситимнээх – 5, ол эрэри сааһыланыгыта сатархай соһус – 4, утума суох – 3, сааһыланыгыта мөлтөх – 2, быстар мөлтөх – 0)
3. таба суруйуу, сурук бэлиэтэ (албаһа суох – 5, 1-2 тоһоһо суох албаһа – 3, 4-5 албаһа – 2, 6-7 албаһа – 1, онтон үөһэ – 0)

10